

SĂPĂTURI ARHEOLOGICE LA CRUȘOVU

(reg. Craiova, r. Corabia)

LA 19 km NNV de Corabia, pe panta dintre Cîmpia Olteniei și terasa superioară a Oltului, la 75—95 m altitudine, se află Crușovul.

Satul are direcția ESE—VNV, întinzîndu-se cu limita de sud pînă în balta Crușovului, formată printr-un iaz construit transversal pe valea Crușovului, cam la cota de 70 m. Valea, cu aceeași direcție ca și satul, are versanții asimetrici: versantul nordic are o pantă mai dulce decît versantul sudic. Versantul de nord, expus spre sud, e mult mai favorabil așezărilor decît versantul de sud, fiind mai multă vreme însoțit și mai adăpostit de vînturi.

Clima Crușovului e de silvo-stepă. Solul de pe cîmpie și de pe panta dulce dintre cîmpie și terasă aparține cernoziomului șocolatiu cu o foarte slabă tendință spre degradare.

Așezarea actuală se află în cea mai mare parte pe vechi așezări¹. Cu timpul, diferite lucrări pentru construcții au distrus mult din acestea. În centrul satului, gropi de cărămidă moderne au scos la iveală fragmente ceramice aparținînd culturii Vădastra, semnalate mai demult Muzeului național de antichități².

Săpăturile arheologice au început la 28 iulie și au durat pînă la 29 octombrie 1955. Pentru determinarea stratigrafiei am delimitat și trasat, printre gropile de cărămidă din curtea locuitorului Alexie Șerban, o suprafață lungă de 28,20 m și lată de 2,50 m. Orientarea ei S—N a fost impusă atît de forma terenului cît și de faptul că locuințele căutate aveau, după toate probabilitățile, intrarea la sud. Două largiri au fost făcute pentru dezvelirea unui bordei modern. Ridicarea topografică a porțiunii din așezările vechi cu săpăturile (pl. I) se datorește ing. Silviu Comănescu.

Grosimea maximă a straturilor de cultură — altădată mai mare — e de 1,58 m; în gropi — de 2,95 m. Pentru a cunoaște caracterul terenurilor de bază, am adîncit în partea de sud și de nord a săpăturii, prin două mici sonde, peretele de vest pînă la 4,05 m (pl. II,1). Cercetările și analizele pentru determinarea naturii și modului de formare a solului în timpul succesiunii diferitelor straturi de cultură aparțin prof. Em. Protopopescu-Pache.

În punctul unde au fost executate săpăturile, cernoziomul s-a format pe un loess galben cu nuanță roz și trecerea de la loess la stratul cernoziomului se face treptat, avînd circa 0,70 m orizontul superior A (cu humus). Între 0,70 și 1,10 m se află orizontul A/C de culoare cenușie-gălbuie, cu concrețiuni de mărimea bobului de mazăre. De la 1,10 m în jos urmează orizontul C, galben cu nuanță slab cafenie, străbătut de numeroase găurele de rîme și ganguri mari de rozătoare umplute cu pămînt negru. Cam la 1,55 m pămîntul devine galben-roz cu numeroase ganguri și canalicule con-

¹ În 1873, învățătorul N. Poppescu comunica, în răspunsul dat întrebărilor puse de Al. Odobescu, prin *Chestionarul arheologic*, că « . . . s-ar fi aflat o cetățuie și se zice că ar

fi găsit cărămizi, petocuri și alte unelte. » (Ms. 229, Bibl. Acad. Rom., f. 187 v.).

² Cf. «S.C.I.V.», VI, 1955 nr. 3—4, p. 453.

creționate. Concrețiunile sînt rare și ajung la dimensiuni de 1—2,5 cm. Sub 2,60 m concrețiunile sînt mari și răspîndite neregulat în masa pămîntului, iar canaliculele nu mai sînt concreționate.

Acest profil general al terenului e deranjat în multe puncte, prin gropi făcute în diferite timpuri, ce ajung uneori pînă la adîncimi de aproape 3 m. În stare uscată, pămîntul are o culoare mai mult cenușie-negricioasă la suprafață și galbenă-cenușie în părțile mai adînci. Pămîntul de umplutură al gropilor are în general o nuanță mai cenușie și mai închisă decît pămîntul crescut în mod natural.

În unele locuri din așezare, suprafața solului a fost rasă astfel că din straturile superioare s-a scurtat profilul cu această porțiune, rămînînd la suprafață un strat de culoare șocolatie-negricioasă, gros de numai circa 0,15 m, cu structura glomerulară, modificată prin arătură. În stare uscată e de culoare puțin mai deschisă decît porțiunea din orizontul A, neatinsă de fierul plugului. Restul stratului, pînă la circa 0,40 m adîncime, are structura glomerulară caracteristică cernoziomului cu slabă tendință de degradare. Între 0,40 și 0,60 m e o tranziție între stratul glomerular cu glomerule bine formate, în care abundă cioburi. Sub 0,60 m se află un pămînt cu nuanță neagră-cenușie mai deschisă și are concrețiuni mici albe. De la 0,70 m pînă la 1,40 m culoarea pămîntului devine și mai deschisă cu nuanță galbenă-cenușie, iar structura glomerulară aproape a încetat. La 1,40 m pămîntul e galben, concrețiunile mici sînt mai rare și resturile arheologice puține în strat dar numeroase în gropi. Sub 2 m pămîntul rămîne același, cu concrețiuni de 2—3 cm și fără elemente de cultură. În fine, mai jos, concrețiunile devin mari, iar culoarea galbenă a pămîntului are nuanță roșcată.

Stratificația prezintă o gradație de sus în jos și este normală analogă cu a solurilor din regiune. E foarte probabil că, în timpul dezvoltării așezării, stratul de humus se afla la nivelul la care găsim fragmentele ceramice *in situ*. Culoarea neagră a solului s-a pierdut treptat prin oxidare și transformare a acizilor humici în acizi fulvici și crenici, de culori deschise. Transformarea aceasta s-a produs pe măsura noilor depuneri la suprafața solului vechi.

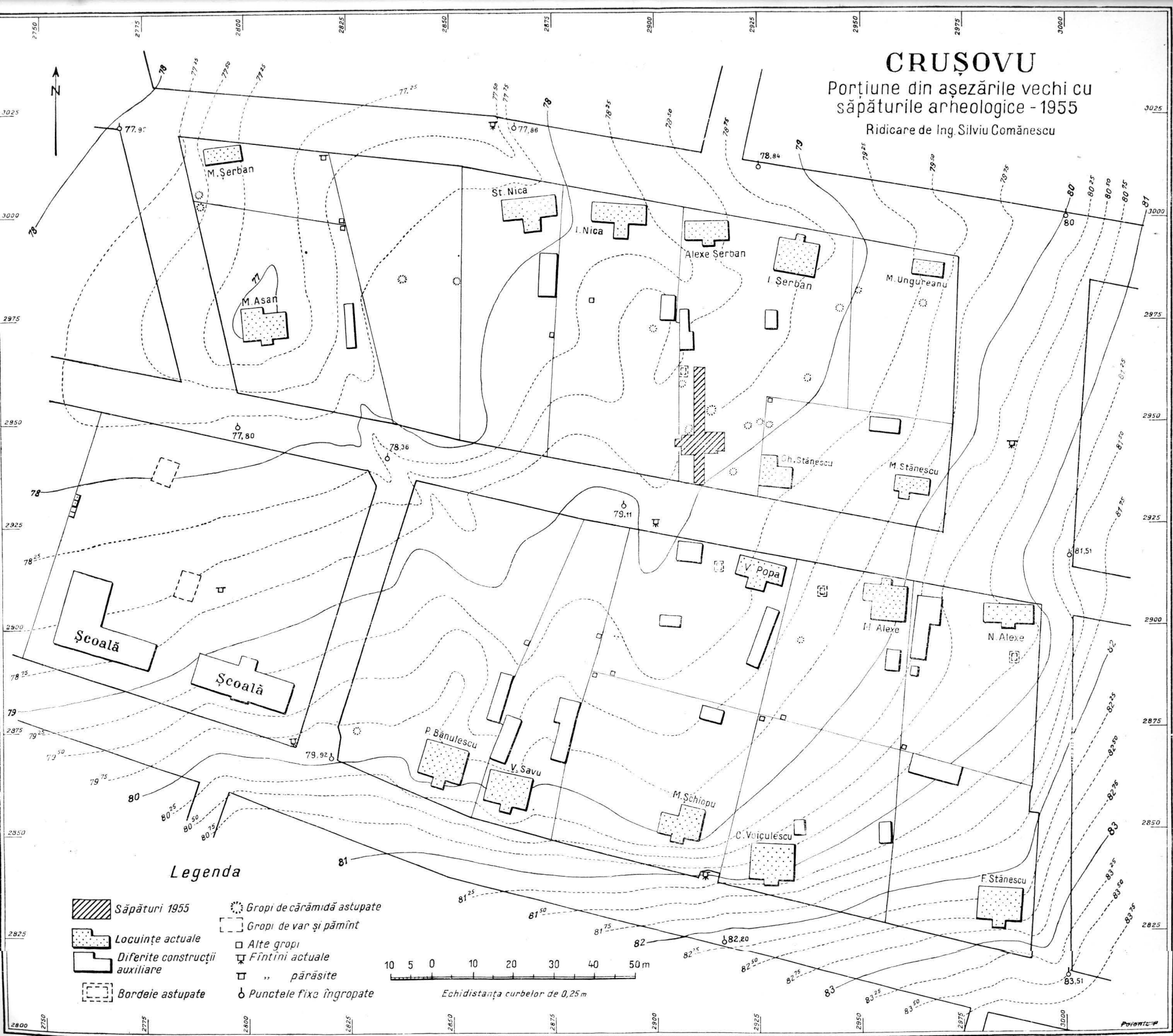
Din punct de vedere geologic, terenul așezărilor aparține cuaternarului și anume, în partea superioară, cuaternarului post-glacial. La baza formațiilor cuaternare apare în săpătură, la 3,25 m în sondajul de la sud și 3,40 m în sondajul de la nord, un calcar alb cu nuanță gălbuie, ușor friabil, care lasă după dizolvare un depozit de argilă și nisip mărunt. După precizările prof. Protopopescu-Pache, stratul se ridică în timpurile vechi cam pînă la nivelul de 2 m de la suprafață unde se observă cum calcarul a fost dizolvat și dus în adîncime, rămînînd un pămînt galben-deschis nisipos străbătut de nodule și concrețiuni alungite.

Peste stratul de calcar s-a depus loessul galben-cenușiu cu slabă nuanță roz și cu concrețiuni calcaroase mici, care în partea superioară e transformat în sol vegetal. Grosimea totală a loessului e de 1,80—2 m. În timpul depunerii, loessul a fost locuit cam de la 1,60 m spre suprafață, iar solul este format sub un climat de stepă. Umiditatea relativă, atestată de rîme și melci, arată păduri în apropiere. Gasteropodele găsite sînt specii de stepă¹ și specii de pădure sau frunzar-mort². După concluzia prof. Al. V. Grossu există oarecare uniformitate de faună pe verticală, ceea ce ar indica o mică variabilitate climatică.

Deasupra pămîntului viu, la 1,45—1,55 m adîncime, se află stratul Vădastra I, de culoare cenușie-gălbuie deschisă. Culoarea galbenă a loessului e modificată de humus și de cenușă, care dă o nuanță sură terenului. Stratul, gros de 0,35—0,50 m, e străbătut,

¹ *Helicella striata* Müll., *Zebrina detrita* Müll., *Jamina tridens* Müll. (forme mici).

² *Pomatias elegans* Müll., *Vitrea opinata* Clessin, *Cepaea vindobonensis* Pfeiff. (forme mici, costate).

Pl. I. — Crușovu. Porțiune din așezările vechi cu suprafața săpată în 1955.

mai ales în partea de nord, de numeroase gropi săpate din straturile de deasupra (fig. 1), care se deosebesc prin nuanțele pământului de umplură: la gropile mai noi, culoarea brună a pământului e mai tranșantă. Pe gangurile rozătoarelor au pătruns adînc nu numai ape ci și cioburi, amestecînd masa elementelor de cultură, pînă în pământul viu.

Fig. 1. — Sectorul de nord al săpăturii cu numeroase gropi și galerii din care neoliticii au scos lut.

Săpăturile fiind de proporții reduse nu au oferit observații cu privire la locuințe și morminte, deși pentru morminte există indicii (cîteva fragmente de oase craniene — frontal și parietal, cu pereții groși — un cubitus și un radius) găsite în umplutura

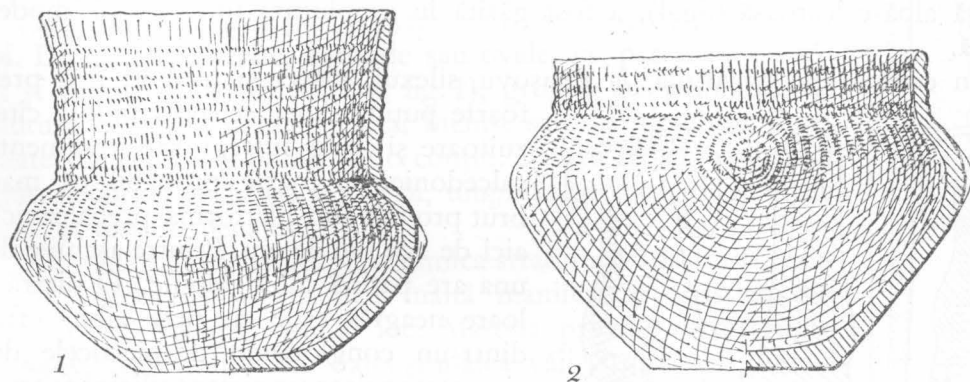

Fig. 2. — Vase cu ornamente formate din caneluri fine și cu patru proeminente (1/2).

gropilor. În schimb, materialul ceramic e numeros și variat. Se întîlnesc fragmente din vase comune lucrate dintr-o pastă mai puțin îngrijită, adesea cu pleavă, înmuiate în barbotină (soluție diluată de humă) pentru astuparea porozităților, alături de fragmente din pastă fină, lustruită și bine arsă, de culoare neagră-cenușie cu diferite nuanțe și, foarte rar, de culoare castanie.

Formele principale se reduc la vase bitronconice și străchini din pastă comună; vase bitronconice cu gîtul înalt (fig. 2,1), castroane adînci (fig. 2,2), vase cu picior

tronconic gol pe dinăuntru, cești și cupe din pastă fină — toate cu variante și mărimi diferite. În două cazuri, străpungerea verticală a uneia din proeminențele de pe rotundul ceștilor presupune toarta.

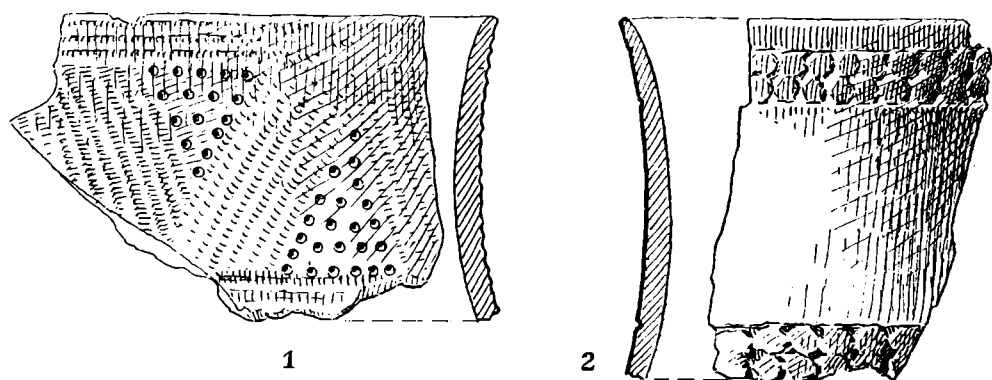

Fig. 3. — Fragmente de vase ornamentate (nr. 1, 3/4; nr. 2, 1/2).

Decorul stă, mai totdeauna, în legătură cu forma vasului. Cele mai simple motive ornamentale sînt formate din adîncituri ovale sub buza vasului și benzi înguste verticale trase cu ajutorul unui bețișor. Vasele lucrate din pastă bună au ornamente din caneluri fine, dispuse orizontal, vertical, în formă de spirale (fig. 2) sau de fascii înclinate; în spațiile libere rămase la întretăierea fasciilor apar, uneori, triunghiuri decorate prin înțepături (fig. 3,1). Ornamentele acoperă, cu mici excepții, numai partea superioară a vasului și prezintă aceeași varietate ca și în stratul respectiv din așezarea de la Vădastra. Motive rectangulare rezultate prin crestare, așezate în rînduri sub buză și în partea de jos a gîtului, fac stilistic trecerea — verificată stratigrafic — între Vădastra I și Vădastra II (fig. 3,2).

Plastica, pînă acum, e puțin reprezentată. O figurină masculină, fragmentară, modelată corect și foarte realist din punct de vedere anatomic, acoperită în parte cu o cămașă albă-calcaroasă (fig.4), a fost găsită în umplutura unei gropi moderne de cîrămidă.

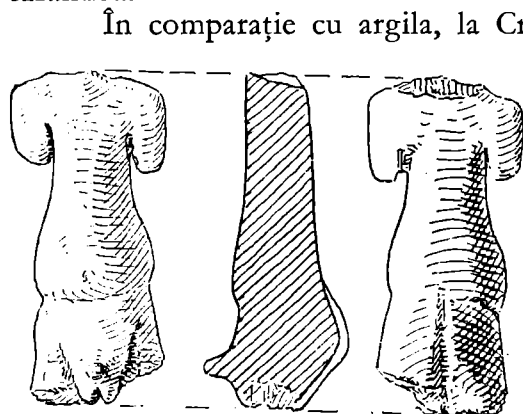

Fig. 4. — Fragment de figurină masculină (5/6).

În comparație cu argila, la Crușovu, silexul, piatra și osul au fost prelucrate foarte puțin. Abia se pot aminti cîteva răzuitoare și lame întregi sau fragmentare de calcedonie. E foarte probabil că materialul brut provine din platforma prebalcanică, adus aici de ape sau de om. Printre așchiile de silex, una are patină albă-gălbuie. O piatră de culoare neagră-verde cu pete albe — fragment dintr-un conglomerat de pietricele de cuarț cimentate printr-un ciment silicios foarte tare — întrebuințată pentru lustruirea și ornamentarea ceramicii¹, păstrează pe ea urmele unei culori roșii metalifere folosite la completarea decorului pe vase (fig.5). Între uneltele de os cu

¹ Așa cum se întrebuințează astăzi, în cîteva centre de olărie (cf. Florea Bobu Florescu, *Ceramica neagră*, în

« Studii și cercetări de istoria artei » I, 1954, nr. 1—2, p. 41—42).

Fragmentele de rîșniță găsite în strat împreună cu oasele de animale domestice (bou, capră, cîine) arată și ele îndeletnicirile neoliticilor de aici: cultivarea plantelor și creșterea animalelor.

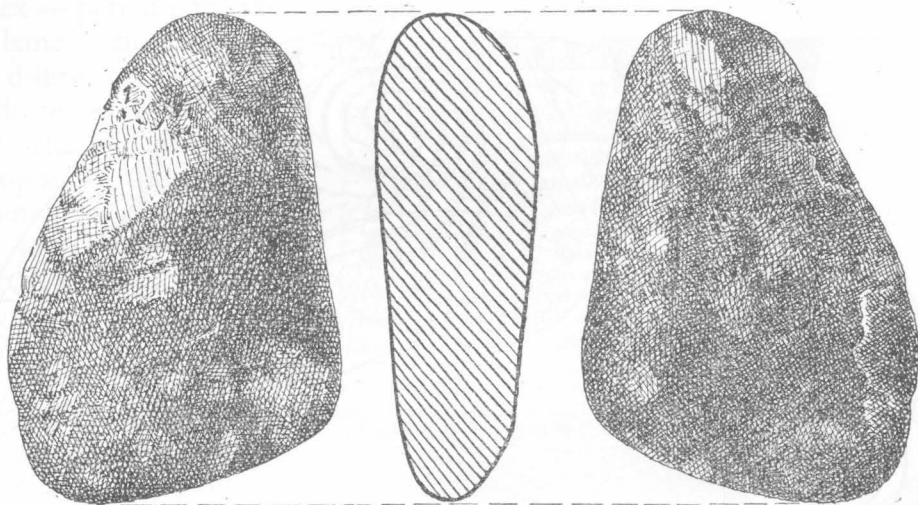

Fig. 5. — Piatră întrebuințată pentru lustruirea și ornamentarea ceramicii (3/2).

Stratul Vădastra I e suprapus de stratul Vădastra II cu pămînt mai închis, de nuanță brună. Gros de 0,95—1,10 m, poate avea, după cele două nuanțe (cenușie-gălbuie la bază, șocolatie închisă în partea de sus), două sau mai multe niveluri care într-o săpătură mică nu pot fi deosebite.

În partea de sud a săpăturii, la 1—1,10 m adîncime s-au găsit *in situ* resturi din pereții unei locuințe incendiate construită la suprafața solului din pari împlețiți cu nuiele (pl. II,3). Lipitura de lut conține un bogat amestec de pleavă și paie tocate de grîu și orz. Forma și dimensiunile acestei construcții se vor putea cunoaște numai prin estinderea săpăturilor la V și E.

Materialul arheologic provine din strat și, mai ales, din gropi. De mărimi diferite, rotunde sau ovale, cu pereți ușor cuptoriți și fundul albiat (pl. II,2 și fig.1), gropile au pămîntul de umplutură cenușiu cu nuanțe mai închise sau mai deschise, după cantitatea de cenușă și humus ce o conțin. Pentru scoaterea lutului de lipit, neoliticii au săpat și galerii, umplute apoi cu tot felul de gunoaie și resturi menajere.

În materialul arheologic, ceramica stratului Vădastra II, prin concepția decorativă — cea mai înaltă manifestare artistică din acele timpuri — ocupă primul loc. Materia primă o formează, în mare parte, lutul mîlos din balta și matca văii Crușovului, amestecat cu nisip și, foarte rar, cu pleavă.

Vasele au forme alese; unele se pot socoti variante apropiate sau îndepărtate ale formelor din stratul anterior, altele, mai puține la număr, sînt cu totul noi (fig. 7 și 8).

Cea mai mare parte a ceramicii e ornamentată și decorul acoperă aproape întreaga suprafață exterioară. Motivele ornamentale rezultate prin creștere — tehnică de sculptură plană ce se folosește pînă astăzi la ornarea lemnului — dau un efect ornamental deosebit prin umplerea spațiului liber cu incrustații albe. Porțiunile neintrate în compunerea ornamentului propriu-zis sînt lustruite — ca și

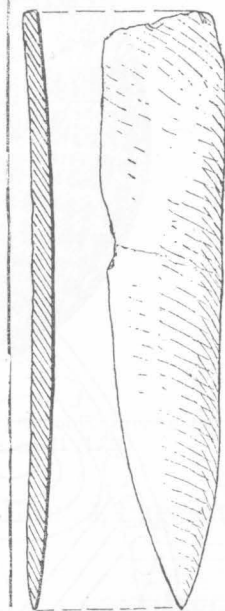

Fig. 6. — Unealtă de os (2/3).

motivele decorative — sau, adeseori, acoperite cu o culoare roșie crudă. Față de modelele cunoscute prin săpăturile de la Vădastra apar și variante, prin combinația diferitelor motive ornamentale: spirale, romburi, dreptunghiuri, meandri (fig. 8 și 9).

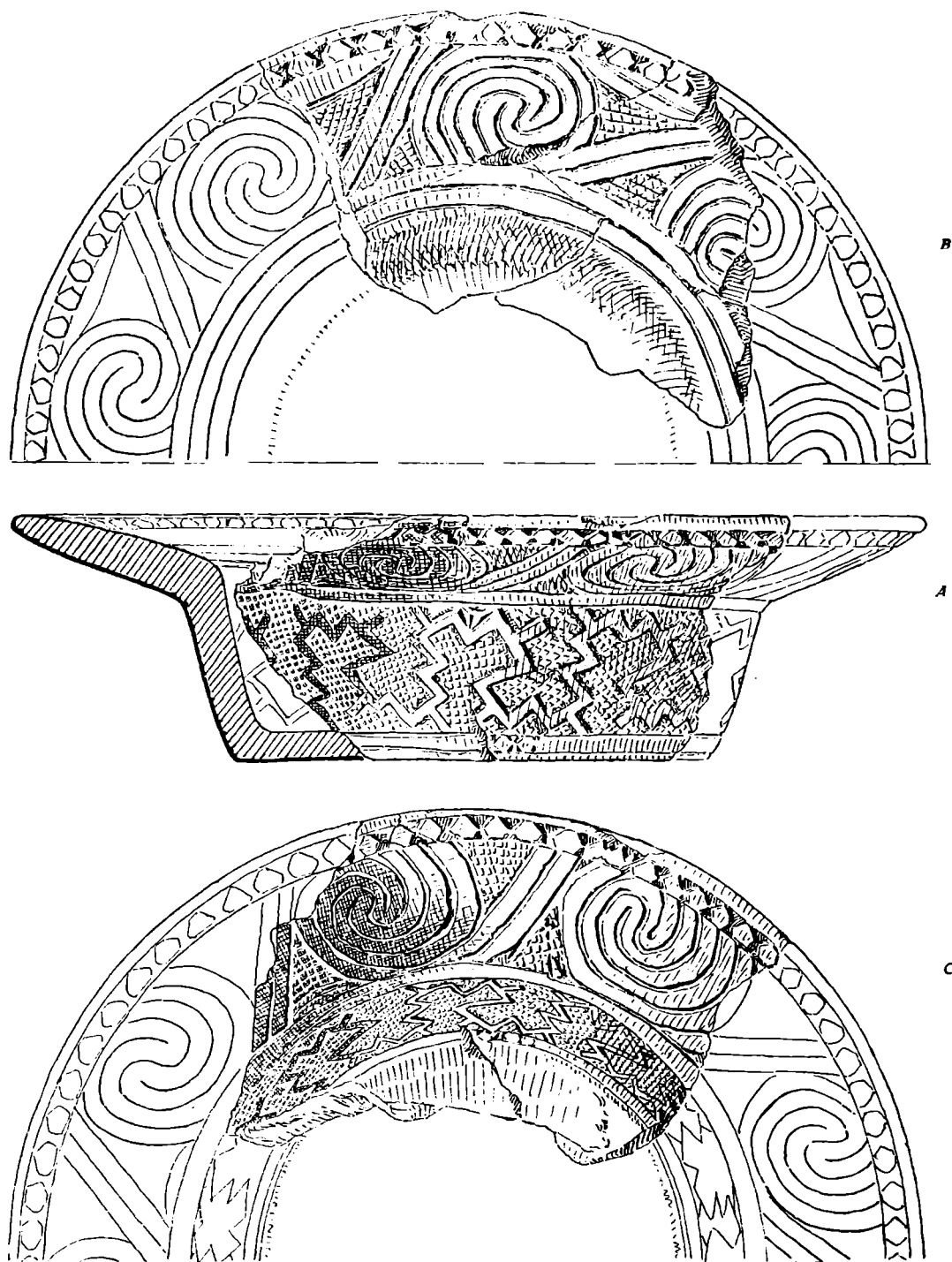

Fig. 7. — *a*, fragment de farfurie mare, ornamentată; *b*, suprafața superioară a buzei; *c*, suprafața inferioară a buzei (2/3).

Pe lângă figurinele feminine ornamentate din care reproducem un fragment (fig. 10,1), câteva exemplare neornamentate constituie, prin formă și tratare, o noutate

în acest mediu (fig. 10,2). Alte fragmente aparțin unor piese cu capul mic, stilizat, și corpul mare, împodobit cu ornamente meandrice.

În contrast cu bogăția ceramicii, uneltele de silex, piatră și os sînt puține. Uneltele de silex — percutoare, răzuitoare, lame — cioplite din calcedonie diferit colorată, arată puțină îndemînare din partea meșterului (fig. 11—13). În schimb, toporașele de piatră șlefuită sînt frumos executate (fig. 14). Unul, de culoare brună închisă, dintr-o rocă grano-dioritică, întrebuințat mai mult, păstrează în partea opusă tăișului urmele lustrului dat de coada de înmănușare (fig. 14,1). Originea rocilor (grano-dioritică, serpentinică) din care sînt lucrate multe din aceste unelte trebuie căutată —conchide prof. Protopopescu-Pache — mai ales în regiunea Banatului. Printre sulele și dălțițele de os, se deosebesc două ace lungi cu urechi din tibie de ciine, cu vîrfurile ascuțite și bine lustruite din cauza întrebuințării (fig. 15).

După mulțimea fragmentelor de rîșnițe — gresii de nisip cuarțos — în comparație cu numărul mic al oaselor de animale domestice (bou, capră, porc, oaie, ciine), se pare că ocupația principală a neoliticiiilor de la Crușovu, în contrast cu cei de la Vădastra, era cultivarea cerealelor. Cîteva vertebre de pește și mai multe scoici (*Unio tumidus*) sînt mărturii despre practicarea restrînsă a pescuitului; un cep osos de capră sălbatică, fragmente de coarne de cerb și cîteva colți de mistreț, atestă vînătoarea.

Partea superficială a terenului cu săpăturile apare de culoare șocolatie închisă, cu o stare glomerulară grăunțoasă, mai închisă în partea nearată și mai deschisă în partea arată. Această diferență se datorește culturilor solului.

În stratul arat, gros de 0,10—0,15 m, s-au găsit la un loc cu materiale ce aparțin culturii Vădastra cîteva fragmente ceramice din La Tène-ul de sfîrșit, mai multe romane și foarte puține medievale tîrzii. Unele ar putea fi aduse întîmplător, altele provin din straturile de deasupra, astăzi rase în acest punct.

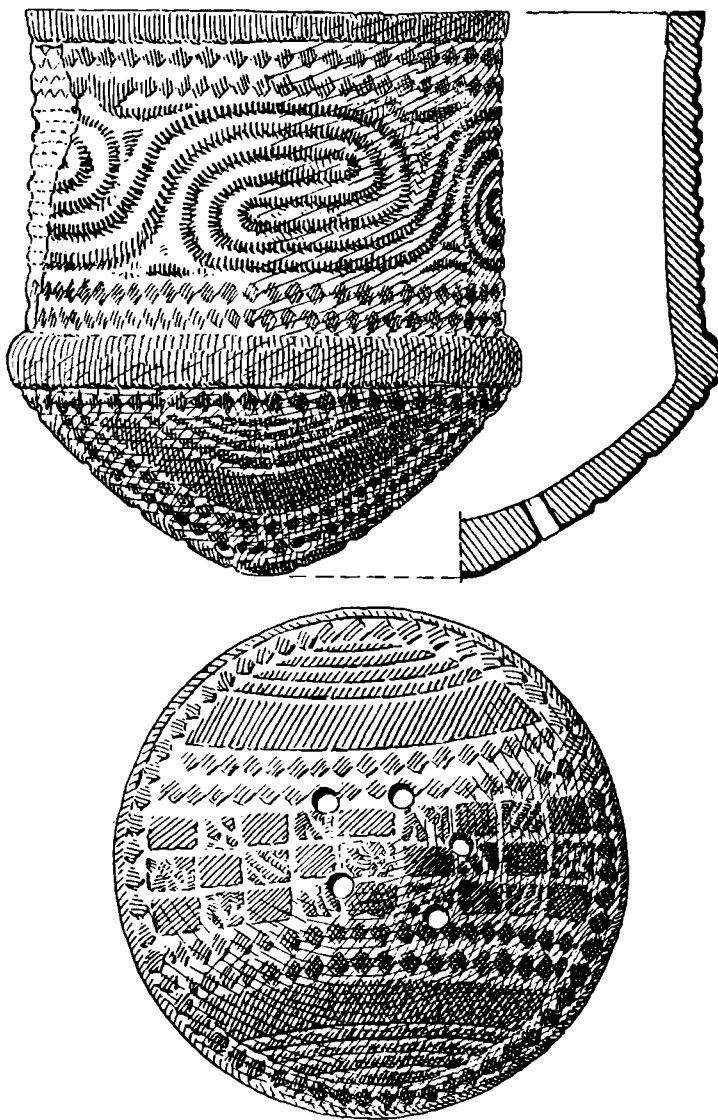

Fig. 8. — Vas cu ornamente din asocieri de spirale, romburi, dreptunghiuri. Pe buză și pe rotund, culoare roșie crudă (1/2).

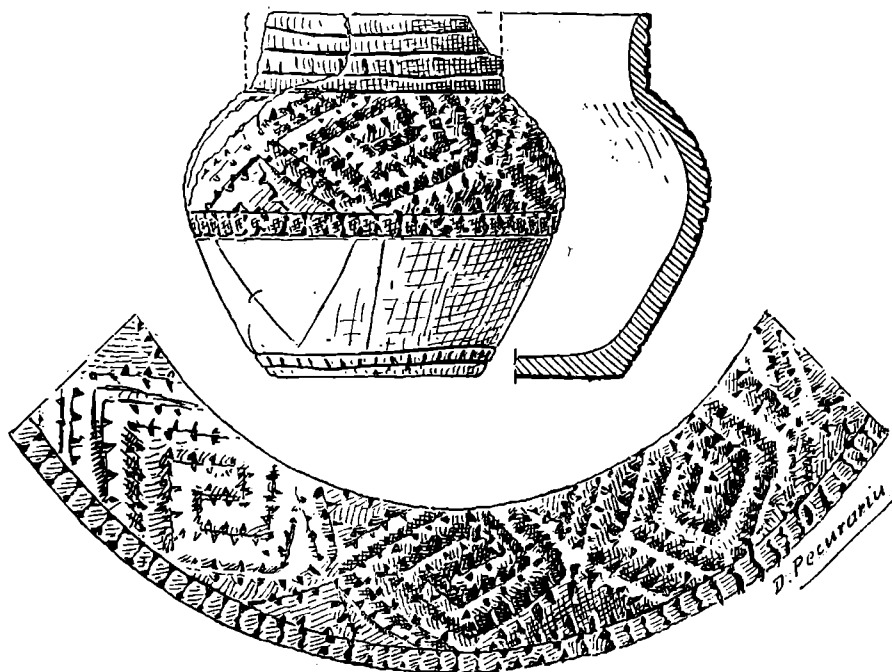

Fig. 9. — Vas cu ornamente meandrice (2/3).

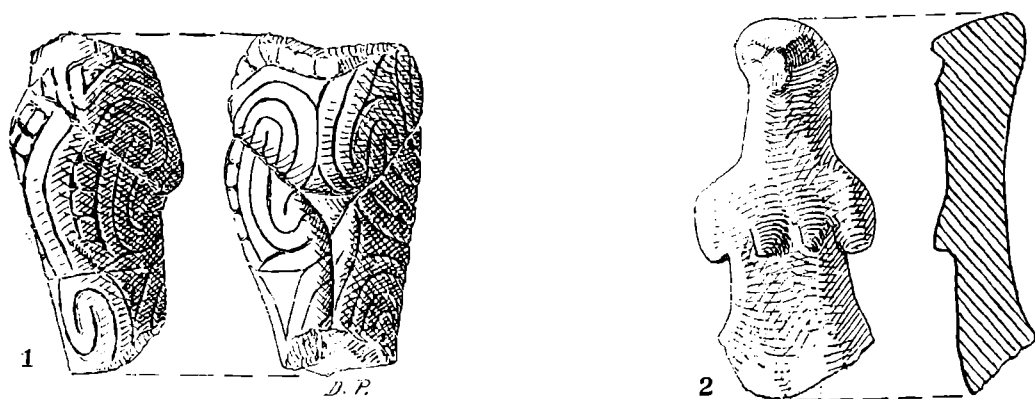

Fig. 10. — Fragmente de figurine feminine, 1, ornamentat; 2, neornamentat (4/5).

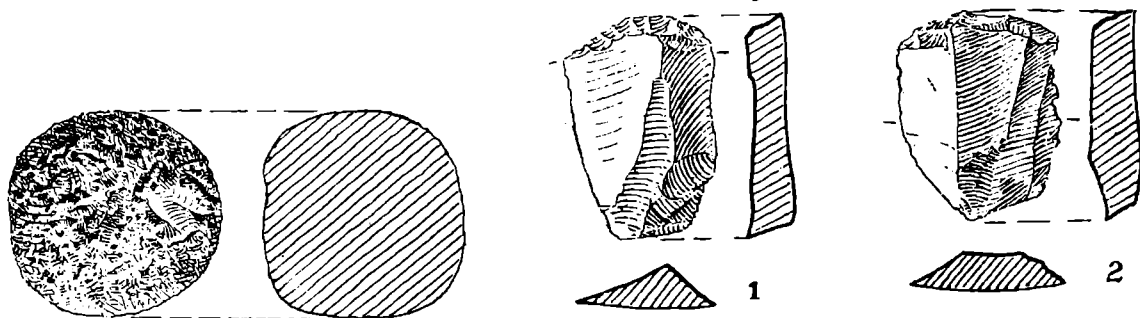

Fig. 11. — Percutor de silex (2/3).

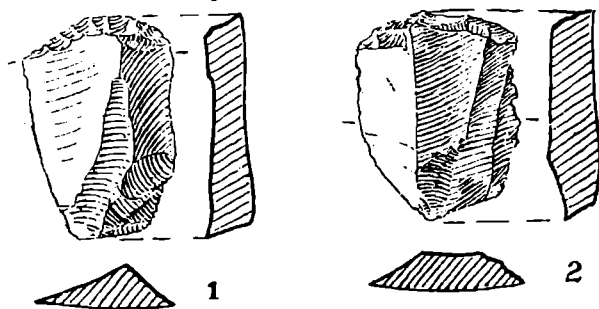
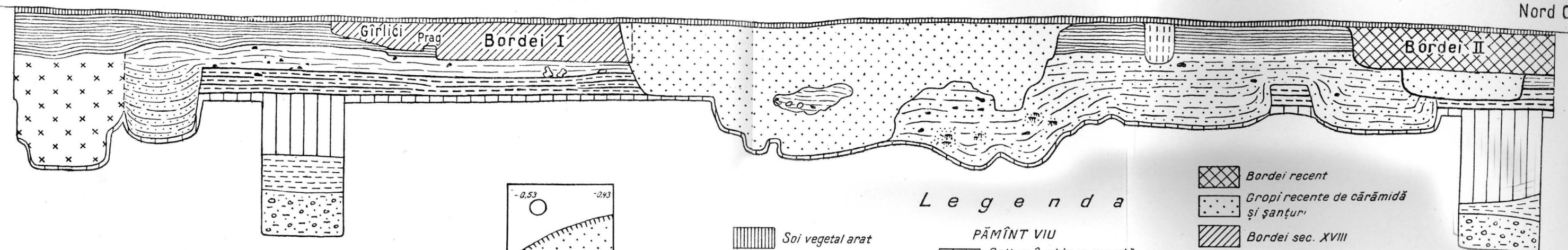

Fig. 12. — Răzuitoare de silex (1/1).

1. Profilul peretelui de vest al săpăturii

Sud 180°

Legenda

Sol vegetal arat

VĂDASTRA II

Sol șocolatiu închis

„ cenușiu ”

VĂDASTRA I

Sol cenușiu-gălbui închis

PĂMÎNT VIU

Galben închis cu nuanță roz cu concrețiuni calcaroase

Galben cenușiu cu nuanță roz cu concrețiuni albe

Calcar alb cu nuanță gălbuie

Bordei recent

Gropi recente de cărămidă și șanțuri

Bordei sec. XVIII

Gropi și șanțuri medievale târzii

Gropi romane

„ Vădastra II

„ Vădastra I

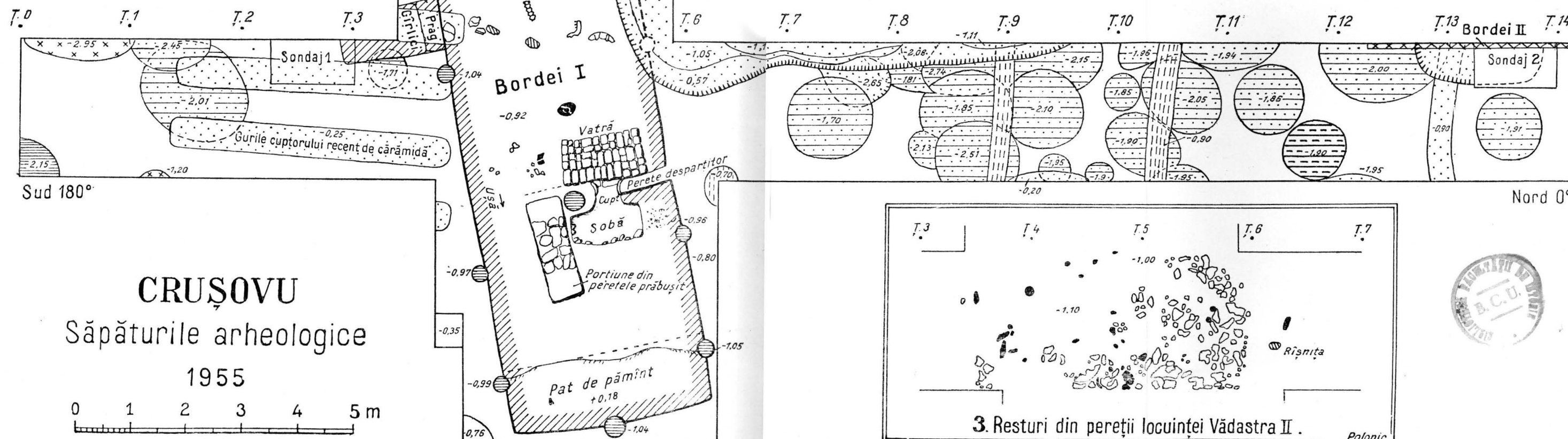
Lipitură din pereți

Gioburi

Cenușă și cărbune

Gropile furcilor bordeiului

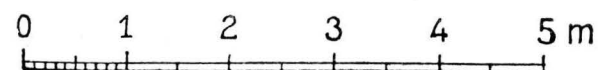
2. Planul săpăturii

CRUȘOVU

Săpăturile arheologice

1955

3. Resturi din pereții locuinței Vădastra II.

Polonic

Pl. II. — Planul săturilor și profilul peretelui de vest.

Gropile romane au pământul de umplutură negru-cenușiu, aproape nedeosebit de culoarea părții superficiale a solului din cauza tendinței gropilor de a lua caracterelor pământului crescut în mod natural. În colțul de sud-vest al săpăturii, o asemenea groapă taie în parte o groapă Vădastra II, care tăia, la rândul ei, altă groapă mai veche. Cioburile romane sînt din pastă bună. Deși nu sînt caracteristice, după factură și analogii pot fi datate — după cum a accentuat și prof. Gr. Florescu — în sec. II-IV.

Spre centru, săpătura a tăiat cu latura de est o groapă medievală, iar în partea de nord, trei șanțuri — probabil șanțuri de înconjur ale bordeielor de aici.

Două bordeie aparțin unor vremuri mai noi. Unul, dezvelit complet, e de formă dreptunghiulară cu laturile de 8,90 m și 3,60 m (pl. II, 2). Groapa, săpată pînă la 0,92 m adîncime, are pământul de umplutură cenușiu-negricios. În acest pămînt, alături de gastropode tericole, prezența speciei *Succinea putris* L. (caracteristică mlaștinilor sau marginilor bălților), se explică, după prof. Grossu, prin aducerea trestiei sau pămîntului de pe lîngă baltă.

Intrarea bordeiului e în partea de sud-vest, printr-un girlici cu scoboriș, terminat cu un prag despărțitor care oprea pătrunderea apei înăuntru. Bordeiul are două încăperi: « vatra » și « soba » separate printr-un prizez, în parte din pămînt cruțat, în parte din lut mîlos. Lipitura pereților era spoită cu alb.

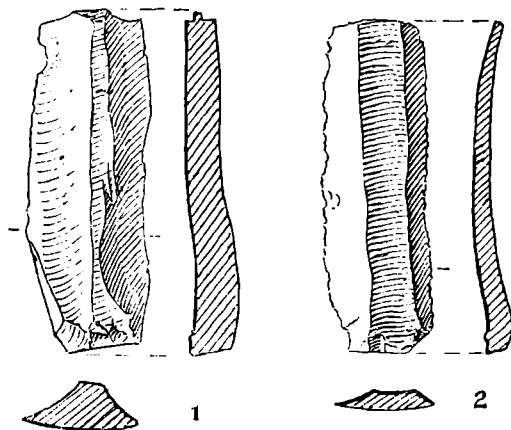

Fig. 13. — Lame de silex 3/4).

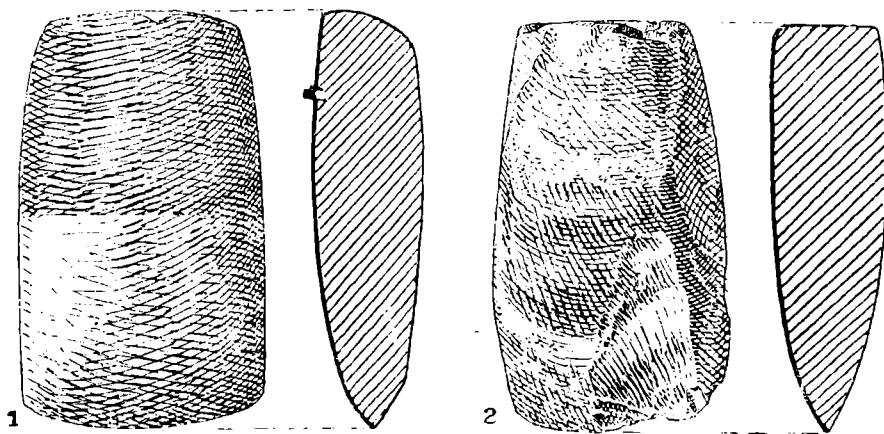

Fig. 14. — Toporașe de piatră șlefuită (3/4).

În colțul de nord-est al primei încăperi se află vatra formată din mai multe rînduri de cărămizi inegale ce au deranjat puțin resturile locuinței Vădastra II. La mijlocul laturii de est a vetrei e gura cuptorului, ce corespundea cu soba din camera alăturată. Aici — unde normal se ardea țeștul — se află cea mai puternică arsură. Soba a fost demontată de locuitorii bordeiului pentru a-i întrebuița din nou cărămida. În partea de est a camerei, unde s-au găsit cioburi de geam de la fereastră, era patul făcut dintr-o banchetă de pămînt cruțat, înaltă de circa 0,18 m.

După gropile furcilor și după adîncimea lor, bordeiul avea acoperișul în două ape, înălțîndu-și coama cu aproximativ 1,80 m deasupra pămîntului. El a fost părăsit

și demontat de locatar, cum rezultă din lipsa urmelor de incendiu. Astfel se explică faptul că materialul arheologic găsit e puțin și fragmentar: un urcior spart și mai multe cioburi de străchini smălțuite, cuie de fier, un inel de bronz (fig. 16), o para fragmentară ș. a.

Cioburile smălțuite aparțin centrului de olărie de la Oboga și, după tehnică și ornamente, etnograful Fl. Bobu Florescu le datează la sfârșitul sec. al XVIII-lea — începutul celui de-al XIX-lea.

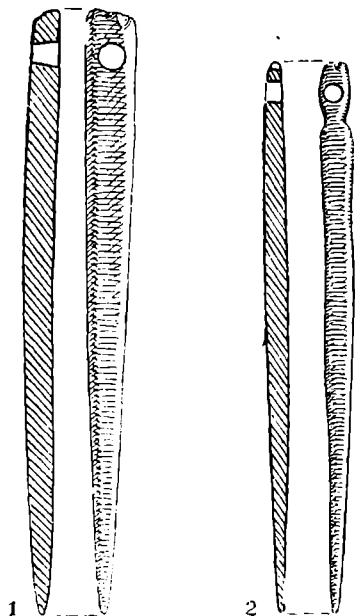

Fig. 15. — Acc de os (2/3).

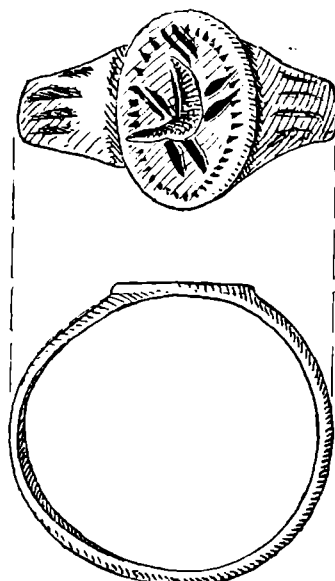

Fig. 16. — Inel de bronz, sf. sec. XVIII (2/1).

Din para au fost găsite șapte bucăți, lângă piciorul furcii din colțul de sud-vest al bordeiului. După lectura lui O. O. Iliescu, moneda emisă de sultanul Abdul Hamid I pare să fi fost bătută în anul al nouălea al domniei (1781—1782).

Din celălalt bordei, recent, construit pentru adăpostul vitelor, săpătura a prins numai o porțiune din marginea de est (pl. II,2).

Micile săpături începute la Crușovu au permis o mai bună cunoaștere a culturii Vădastra. Ca rezultate principale amintim — datorită metodelor de lucru întrebuintate — determinarea stratigrafiei, legăturile acestei culturi cu regiunile învecinate, observații noi cu privire la îndeletnicirile neoliticilor de aici.

O stratigrafie mai amănunțită va fi posibilă numai prin extinderea săpăturilor, cu deosebire în locurile mai puțin răscolite de gropi sau construcții. Atunci se vor afla și date mai complete asupra conținutului cultural al straturilor mai noi, distruse azi în urma diferitelor lucrări întreprinse de localnici.

Cultura Vădastra s-a dezvoltat în valea Dunării, ca și cultura Vinča, strâns înrudite, pe baze mai vechi Criș-Starčevo¹, cu influențe, apoi, din regiuni învecinate. Uneltele de piatră (pentru care deșeurile lipsesc în săpăturile efectuate), culoarea roșie metaliferă și creta (necesare completării unor decoruri de pe vase), pot fi explicate și prin relații de schimb cu populațiile din vest, nord-vest și sud.

Așezarea neoliticilor la Crușovu, pe panta dintre Cîmpia Olteniei și terasa superioară a Oltului, e în legătură cu mediul bio-geografic. Apa, stepa și pădurea din

¹ Cf. Draga Arandjelović-Garašanin, *Starčevačka Kultura*, Ljubljana, 1954, p. 166—167.

апропиере ofereau, din belșug, cele necesare traiului. Locuitorii cultivau cereale, creșteau animale domestice și, mai puțin, se ocupau cu pescuitul și vânătoarea. Lâna oilor și părul caprelor se întrebuintau, cum indică fusaiolele și greutățile de război, la țesături.

Un cep osos de capră, găsit în stratul Vădastra I, e de la un animal cu coarne lungi; alt cep, mai lat, în stratul Vădastra II, îndreaptă spre altă rasă, poate chiar altă specie. Printre oasele de animale dintr-o groapă Vădastra II, câteva aparțin, după concluziile prof. Vasile Gheție, unei vaci de 5—6 ani, deosebită de rasele actuale; animalul avea coarnele în jos și înainte. Suprafețele articulare ale tibiei arată că vaca a servit la tracțiune — și anume la tracțiune grea — dar a purtat greutate și pe spinare, ceea ce nu s-a cunoscut pînă acum după rezultatele săpăturilor din țara noastră.

În vederea completării unei documentări necesare rezolvării tuturor problemelor arheologice ce se pun, *săpăturile trebuie continuate*, spre a se putea trece la pregătirea monografiei așezării.

CORNELIU N. MATEESCU

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАСКОПКИ В КРУШОВУ

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

Произведенные раскопки дали возможность установить стратиграфию и обнаружить обильный археологический материал, представляющий собой, главным образом, керамику.

Над целиной желтовато-розового цвета находится *слой Вэдастра I* серовато-желтоватого цвета, перекрытый *слоем Вэдастра II* более темного цвета с коричневым оттенком. Керамика хорошей техники, найденная в слое Вэдастра I, украшена тонкими каннелюрами; в слое Вэдастра II обнаружены орнаменты из нарезных спиралей, меандр и ромбов.

В пахотном слое коричневого цвета найдены обломки керамики конца латенской эпохи, обломки римского происхождения (II—IV вв.), небольшое количество обломков позднего средневековья. Остальные обломки изъятые из ям римского и средневекового происхождения. Две землянки принадлежат к более позднему периоду, а именно: одна из них относится к XVIII веку, другая к более позднему.

Раскопки способствовали ознакомлению с культурой типа Вэдастра, в особенности в отношении занятий жителей и использования крупного рогатого скота для работы и извоза.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Таблица I. *Крушову*. Часть древних поселений. Раскопки 1955 г.

Таблица II. План раскопок с профилем западной стены.

Рис. 1. — Северный сектор раскопа с многочисленными ямами и галереями, из которых во времена неолита брали глину.

Рис. 2. — Сосуды с тонкими каннелюрами и 4 бугорками (1/2).

Рис. 3. — Фрагменты орнаментированных сосудов (№ 1, 3/4; № 2, 1/2).

Рис. 4. — Фрагмент мужской статуэтки (5/6).

Рис. 5. — Ложило для орнаментации керамики (3/2).

Рис. 6. — Костяной инструмент (2/3).

Рис. 7. — *a* — фрагмент большой тарелки с орнаментами; *b* — верхняя часть венчика; *c* — нижняя часть венчика (2/3).

Рис. 8. — Сосуд украшенный сочетанием спиралей, ромбов и прямоугольников. Венчик и тулово яркокрасного цвета (1/2).

Рис. 9. — Сосуд с меандрическим орнаментом (2/3).

Рис. 10. — Фрагменты женских статуэток: 1 — украшенная; 2 — неукрашенная (4/5).

Рис. 11. — Кремневое орудие (2/3).

Рис. 12. — Кремневые скребки (1/1).

Рис. 13. — Кремневые пластинки (3/4).

Рис. 14. — Топорики из обтесанного камня (3/4).

Рис. 15. — Костяные иглы (2/3).

Рис. 16. — Бронзовое кольцо конца XVIII в. (2/1).

FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES À CRUȘOVU

(RÉSUMÉ)

Les fouilles commencées à Crușovu ont permis de déterminer la stratigraphie de la station et ont exhumé un riche matériel archéologique consistant surtout en céramique.

Au-dessus du terrain vierge, jaune à nuance rose, se trouve *la couche Vădastra I*, gris-jaunâtre clair, recouverte par *la couche Vădastra II*, dont la terre plus foncée est de nuance brune. La céramique d'une technique soignée a, dans Vădastra I, des ornements formés de fines cannelures et, dans Vădastra II, des ornements résultant de l'association de spirales, méandres et losanges, obtenus par incision.

Dans la couche de terre végétale, de couleur chocolat, on a trouvé quelques fragments céramiques du La Tène final, plusieurs fragments romains (II — IV siècles) et très peu de tessons d'une époque médiévale tardive. D'autres tessons proviennent de fosses romaines et médiévales. Deux huttes appartiennent à des temps plus récents: l'une est de la fin du XVIIIe siècle et l'autre, récente.

Les fouilles ont apporté leur contribution à la connaissance de la civilisation de Vădastra, surtout en ce qui a trait aux occupations de l'homme et à l'utilisation du gros bétail comme animaux de trait et de somme.

EXPLICATION DES FIGURES

- Pl. I. — *Crușovu*. Partie des anciennes stations archéologiques, avec la surface fouillée en 1955.
 Pl. II. — Plan des fouilles et profil de la paroi Ouest.
 Fig. 1. — Secteur Nord des fouilles avec de nombreuses fosses et galeries dont les habitants néolithiques ont extrait de l'argile.
 Fig. 2. — Vases ornés de fines cannelures et de quatre proéminences (1/2).
 Fig. 3. — Fragments de vases décorés (n° 1, 3/4; n° 2, 1/2).
 Fig. 4. — Fragment de figurine masculine (5/6).
 Fig. 5. — Pierre ayant servi au polissage et à l'ornementation de la céramique (3/2).
 Fig. 6. — Outil en os (2/3).
 Fig. 7. — *a*, fragment d'un grand plat, décoré; *b*, surface supérieure du rebord; *c*, surface inférieure du rebord (2/3).
 Fig. 8. — Vase orné d'une association de spirales, losanges et rectangles. Sur le rebord et sur la panse, couleur rouge-cru (1/2).
 Fig. 9. — Vase orné de méandres (2/3).
 Fig. 10. — Fragments de figurines féminines: 1, orné; 2, sans ornements (4/5).
 Fig. 11. — Percuteur en silex (2/3).
 Fig. 12. — Grattoirs en silex (1/1).
 Fig. 13. — Lames en silex (3/4).
 Fig. 14. — Hachettes en pierre polie (3/4).
 Fig. 15. — Aiguilles en os (2/3).
 Fig. 16. — Anneau en bronze de la fin du XVIIIe siècle (2/1).